

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ**

Кафедра конституційного і міжнародного права факультету № 4

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«Основи правових знань. Конституційне право»

**обов'язкових компонент освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

071 Облік і оподаткування (Облікова аналітика)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 4
Протокол від 16.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС (протокол від 10.08.2023 № 15).

Розробники:

1. Старший викладач кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС, к.ю.н. Філіпська Н. О.
2. Викладач кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС Мальцев В. В.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри конституційного і муніципального права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, к.ю.н., доцент Гудзь Л. В.
2. Доцент кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Яценко В. П.

.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 2 Загальна кількість годин – 60 Кількість тем – 11	07 Управління та адміністрування; 071 Облік і оподаткування перший (бакалаврський)	Навчальний курс – 1 Семестр – 1 Види контролю: тематична контрольна робота, залік
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		
Лекції – 16; Семінарські заняття – 14; Самостійна робота – 30; Індивідуальні завдання: Реферат – I семестр.		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи правових знань: Конституційне право» є формування вміння правильно оцінювати конкретні конституційно-правові явища, знати та вміти правильно застосовувати відповідне конституційне законодавство, приймати виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи правових знань: Конституційне право» є формування у курсантів як майбутніх працівників поліції знань, вмінь та навичок, які відповідають професійно-кваліфікаційним характеристикам основних посад працівників Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України та завданням, які ставляться перед поліцією на конкретному етапі розвитку українського суспільства.

Міждисциплінарні зв'язки:

дисципліна «Основи правових знань: Конституційне право» вивчається на денній формі навчання – на першому курсі на основі знань, які здобувачі вищої освіти отримали з інших навчальних дисциплін («Історія та культура України», «Основи правових знань. Теорія держави і права», «Основи правових знань. Адміністративне право») тощо.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- основні етапи еволюції та тенденції розвитку конституційного права;
- предмет і метод конституційно-правового регулювання;
- основні джерела конституційного права;
- основні конституційно-правові дефініції та класифікації;
- сутність і зміст засад конституційного ладу сучасних країн;
- основи правового статусу особи, конституційні форми безпосередньої демократії;
- основи побудови і функціонування системи державних органів влади, дії механізму конституційного судочинства;
- основи територіальної організації влади;

вміти:

- будувати професійну діяльність та стосунки з оточуючими на конституційних принципах (державний суверенітет, верховенство права, законність, пріоритет прав людини тощо);
- здійснювати конституційно-правову кваліфікацію подій і явищ, що відбуваються у різних сферах суспільного життя;
- оцінювати власні вчинки та вчинки колег-професіоналів з точки зору відповідності приписам конституційного законодавства України;
- аналізувати зміст конституційно-правових актів, що застосовуються у процесі професійної діяльності;
- оцінювати з точки зору конституційного права події та явища суспільно-політичного життя, про які повідомляється у медіа;
- організовувати професійну діяльність відповідно до конституційно-правових норм;
- обґрунтовувати власну позицію з точки зору конституційного права.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
---	--	--

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час професійної діяльності у сфері обліку, аудиту та оподаткування або в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки і характеризуються комплексністю і невизначеністю умов	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
	ЗК8.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
	ЗК14.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК4.	Застосовувати знання права та податкового законодавства в практичній діяльності суб'єктів господарювання.
	СК12.	Здатність забезпечувати охорону прав і свобод людини, протидіяти злочинності, підтримувати публічну безпеку і порядок.
	СК13.	Здатність ефективно застосовувати норми права в професійній діяльності.
	СК14.	Здатність застосовувати знання з безпеки життєдіяльності у професійній діяльності.
Програмні результати навчання	ПР22.	Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
	ПР23.	Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.
	ПР24.	Забезпечувати охорону прав і свобод людини, протидіяти злочинності, підтримувати публічну безпеку і порядок, застосовувати норми права в професійній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. Конституційне право як галузь права, наука, навчальна дисципліна.

Конституційне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна. Місце та роль конституційного права у національних системах права. Предмет галузі конституційного права та його структура. Метод галузі конституційного права.

Система конституційного права та її складові. Принципи конституційного права. Інститути конституційного права: поняття, види. Норми конституційного права та їх специфіка. Класифікація конституційно-правових норм.

Поняття конституційно-правових відносин, їх особливості і види. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правових відносин: поняття, ознаки, види.

Джерела конституційного права.

Тема № 2. Конституція як основний закон суспільства і держави.

Поняття і сутність конституції. Юридична і фактична конституція. Предмет регулювання конституції. Конституція як суспільна цінність і головне джерело конституційного права. Юридичні властивості конституції. Функції конституції. Класифікація конституцій.

Політичні та конституційні реформи у провідних державах світу на сучасному етапі.

Конституція України як основне джерело конституційного права України. Джерела конституційного права України. Поняття та юридичні властивості Конституції України як Основного Закону держави. Зміст та структура Конституції України. Історія українського конституціоналізму. Конституційний процес в незалежній Україні. Юридична характеристика чинної Конституції України. Порядок внесення змін до Конституції України 1996 р. Політична та конституційна реформи в Україні на сучасному етапі.

Поняття конституційного контролю та конституційного нагляду. Моделі конституційного контролю. Спеціальні органи конституційного контролю: Конституційний Суд та квазісудові органи конституційного контролю. Види конституційного контролю.

Тема № 3. Засади конституційного ладу сучасної держави.

Поняття конституційного ладу та державного суверенітету. Основні засади конституційного ладу. Співвідношення між конституційним і суспільним ладом. Закріплення конституційного ладу в законодавстві.

Конституційно-правові аспекти політичної системи. Держава як головний суб'єкт політичної системи. Конституційно-правовий статус громадських формувань у зарубіжних країнах. Партійні системи зарубіжних країн. Інституціоналізація політичних партій.

Економічна система та її конституційно-правове регулювання. Форми власності у зарубіжних країнах.

Конституційно-правові принципи соціальної політики держави та їх реалізація. Конституційно-правові основи духовно-культурних відносин. Конституційно-правові аспекти взаємовідносин між державою і церквою.

Поняття та ознаки засад конституційного ладу України. Система та зміст принципів, що становлять засади конституційного ладу України.

Політична система України та її конституційно-правове регулювання. Економічна система України та її конституційно-правове закріплення. Конституційно-правові принципи соціальної політики держави та їх реалізація. Конституційно-правові основи духовно-культурних відносин.

Територіальний устрій України. Україна як унітарна держава. Державний та адміністративно-територіальний устрій України. Принципи адміністративно-територіального устрою України. Види адміністративно-територіальних одиниць. Автономія в Україні. Особливості конституційно-правового статусу міст Києва і Севастополя у складі України. Адміністративно-територіальна реформа в Україні.

Тема № 4. Конституційні засади громадянського суспільства.

Еволюція ідеї громадянського суспільства. Поняття та ознаки громадянського суспільства. Визначення сутності громадянського суспільства. Структура та функції громадянського суспільства.

Інститути громадянського суспільства. Держава і об'єднання громадян (асоціації, громадські організації, конгреси, рухи, спілки, фонди, тощо). Взаємодія держави і політичних партій: проблеми удосконалення. Релігійні організації і держава: організаційно-правова взаємодія.

Конституційні передумови становлення громадянського суспільства в Україні.

Тема № 5. Основи конституційно-правового статусу особи у сучасних державах.

Конституційно-правовий статус людини і громадянина: поняття, структура. Види конституційно-правового статусу особи.

Проблема прав людини в конституційно-правовій теорії та практиці. Природа основоположних прав людини, їх загальна характеристика. Зміст права людини на життя та на повагу до її гідності, їх забезпечення. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність. Право на приватність. Забезпечення права громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації. Відповідальність за порушення прав людини.

Міжнародні стандарти у сфері прав людини: поняття та види. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Міжнародні механізми захисту прав людини. Рішення Європейського суду з прав людини (Рішення ЄСПЛ). Відповідальність за порушення прав людини.

Основні права та свободи людини та громадянина, що закріплені в Конституції України. Поняття воєнного та надзвичайного станів. Права і свободи людини під час воєнного стану. Еволюція конституційних прав і свобод. Суб'єкти конституційних прав і свобод. Поняття, ознаки та класифікація основних обов'язків. Гарантії реалізації основних прав і свобод особи. Відповідальність особи.

Поняття та ознаки громадянства. Принципи громадянства. Набуття і припинення громадянства.

Поняття та види категорій осіб, які не є громадянами (підданими) держави. Принципи правового статусу осіб, які не є громадянами (підданими) держави. Особливості правового статусу біженців.

Принципи громадянства України. Категорії осіб, що належать до громадянства України. Документи, які засвідчують належність до громадянства України. Громадянство України: порядок набуття та порядок його припинення. Система органів, що беруть участь у вирішенні питань громадянства України, їх компетенція.

Конституційно-правовий статус іноземців, біженців та осіб без громадянства. Особливості правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні.

Титульна нація і національні меншини в сучасних державах. Національно-культурна та національно-територіальна автономії: поняття, зміст, відмінності. Права та свободи національних меншин.

Правовий статус мов у сучасних державах.

«Національне питання» в Україні. Поняття національності та критерії її визначення. Конституційно-правовий статус титульної нації та національних меншин в Україні. Національно-культурна автономія в Україні. Права національних меншин та гарантії їх реалізації. Статус мов в Україні. Українська мова як державна мова в Україні.

Тема № 6. Гендерна рівність як основа демократичного суспільства.

Поняття гендеру. Розмежування понять «стать» і «гендер». Складові гендерної ідентичності. Поняття гендерної рівності. Гендерна рівність як складова загального принципу рівності прав людини. Гендерна дискримінація та її форми. Соціальні передумови гендерної дискримінації. Гендерна асиметрія.

Вплив форми правління і політичного режиму на соціальну рівність чоловіка і жінки у зарубіжних країнах. Гендерні квоти як спосіб подолання гендерної нерівності у демократичному суспільстві.

Політика гендерної рівності в Україні. Правові засади забезпечення рівних можливостей жінок та чоловіків. Система державних гарантій гендерної рівності в Україні. Гендерно-правова експертиза у роботі Верховної Ради України та її комітетів. Принцип гендерної рівності у правоохоронних органах України.

Тема № 7. Форми безпосередньої демократії.

Поняття та інститути безпосередньої демократії. Поняття і соціальна функція виборів. Види виборів.

Джерела виборчого права. Виборче право в об'єктивному та суб'єктивному значенні. Активне та пасивне виборче право. Поняття та види принципів виборчого права. Загальне виборче право. Право вільно брати участь у виборах та обов'язковий вотум. Абсентеїзм. Рівне виборче право. Таємне голосування. Безпосереднє та опосередковане виборче право. Види виборчих цензів.

Конституційні форми безпосередньої демократії. Мажоритарна система відносної більшості. Мажоритарна система абсолютної більшості. Мажоритарна система кваліфікованої більшості.

Система пропорційного представництва політичних партій. Виборча квота і «загороджувальний бар'єр» при застосуванні пропорційної виборчої системи. Змішані системи.

Поняття та соціальна роль референдуму. Ознаки і види референдумів. Предмет референдуму. Порядок підготовки і проведення референдуму, його основні стадії. Матеріально-фінансове забезпечення референдуму. Порядок голосування на референдумі та визначення його результатів. Юридичні

наслідки проведення референдуму. Консультативний референдум (дорадче опитування громадян).

Нетипові (додаткові) форми безпосередньої демократії.

Загальна характеристика виборчого процесу в Україні. Порядок підготовки і проведення референдумів в Україні.

Тема № 8. Конституційно-правовий статус вищих органів державної влади у сучасних країнах.

Конституційна система органів державної влади в Україні.

Верховенство права – основоположний принцип діяльності держави та державних органів.

Поняття, основні ознаки, різновиди глави держави. Місце глави держави в системі вищих органів державної влади.

Правове становище глави держави при різних формах правління. Одноособовий і колегіальний глава держави в зарубіжних країнах.

Монарх. Роль та повноваження монарха в парламентарних, дуалістичних і абсолютних монархіях. Монарша прерогатива. Порядок престолонаслідування. Державні регалії. Цивільний лист. Інститут регентства. Найбільш поширені моделі монархії в сучасному світі.

Президент республіки. Правове становище президента та способи заміщення посади. Термін повноважень глави держави. Довічні президенти.

Відповідальність президента. Дострокове звільнення з посади (відставка, імпічмент). Особливості процедури імпічменту в різних країнах.

Компетенція глави держави. Надзвичайні повноваження глави держави.

Місце і роль Президента України в системі вищих органів держави. Президент України як гарант державного суверенітету. Порядок обрання та вступу на посаду Президента України. Символи президентської влади. Функції та компетенція Президента України. Акти Президента України. Гарантії діяльності Президента України. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України.

Поняття та види парламентів. Соціальне призначення і політична роль парламенту. Порядок формування парламенту та його структура. Правовий статус керівництва парламенту та його органів. Функції та компетенція парламенту. Компетенція парламентів, загальна характеристика. Класифікація парламентів за обсягом компетенції. Парламенти з обмеженою компетенцією (США, Франція) та необмеженою (Велика Британія). Повноваження парламенту. Форми парламентського контролю за діяльністю уряду.

Порядок роботи парламенту: сесії й загальні парламентські процедури. Звичайні та надзвичайні сесії.

Законодавчий процес. Поняття. Законодавча ініціатива. Особливості розгляду законопроектів у двопалатних парламентах. Системи подолання колізій між палатами в законодавчому процесі. Прийняття закону. Санкціонування, промульгація та публікування закону.

Статус парламентарів. Юридична природа мандата. Лобізм. Права та обов'язки парламентарів. Парламентський імунітет та індемнітет.

Парламент – єдиний орган законодавчої влади в Україні. Порядок формування Верховної Ради України та її структура. Правовий статус керівництва Верховної Ради України та її органів. Функції та компетенція Верховної Ради України. Парламентські процедури. Законодавчий процес в Україні. Акти Верховної Ради України.

Особливості конституційно-правового статусу народних депутатів України.

Система органів виконавчої влади. Уряд як вищий орган в системі органів виконавчої влади. Соціальне призначення та політико-правова роль уряду. Порядок формування уряду та його взаємовідносини з главою держави і парламентом за різних форм правління. Однопартійний і коаліційний уряд. Уряд меншості. Інші види уряду.

Функції та компетенція уряду. Порядок роботи уряду. Відповідальність уряду.

Кабінет Міністрів України – Уряд – як вищий орган у системі органів виконавчої влади. Порядок формування Кабінету Міністрів України та його взаємовідносини з Президентом і Верховною Радою України. Функції та компетенція Кабінету Міністрів України. Порядок роботи Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України. Парламентська відповідальність уряду.

Тема № 9. Судові органи загальної та конституційної юрисдикції.

Поняття судової влади і правосуддя. Органи судової влади. Принципи організації та діяльності судової системи.

«Гілки» судової влади. Суди загальної юрисдикції та їх спеціалізація. Місцеві та апеляційні суди, вищий суд в системі судів загальної юрисдикції. Спеціалізовані суди та вищі спеціалізовані суди.

Конституційно-правовий статус суддів. Порядок призначення суддів та припинення їх повноважень. Права та обов'язки суддів. Гарантії незалежності суддів. Юридична відповідальність суддів.

Засади організації судової влади в Україні. Загальна характеристика судової системи України. Універсальна юрисдикція судів. Судочинство в Україні. Засади здійснення правосуддя в Україні. Конституційні принципи судочинства. Участь професійних суддів та присяжних у здійсненні правосуддя. Судоустрій в Україні. «Гілки судової влади». Порядок утворення судів. З'їзд суддів України. Вища рада правосуддя. Кваліфікаційні комісії суддів. Конституційно-правовий статус суддів.

Поняття конституційного контролю та конституційного нагляду. Види конституційного контролю. Моделі конституційного контролю.

Конституційний Суд України: місце і роль в системі вищих органів державної влади України, порядок формування.

Функції та компетенція Конституційного Суду України. Конституційне провадження, його форми і стадії. Акти Конституційного Суду України.

Правовий статус суддів Конституційного Суду України.

Тема № 10. Правоохоронні органи сучасних держав.

Поняття та види правоохоронних органів, їх конституційно-правовий статус.

Поліція (міліція): поняття та види. Функції та повноваження поліції (міліції) у зарубіжних країнах.

Прокуратура в системі правоохоронних органів зарубіжних країн.

Конституційно-правові засади організації та діяльності правоохоронних органів України. Система правоохоронних органів України.

Правовий статус Національної поліції: функції, завдання, повноваження. Конституційно-правовий статус органів прокуратури в Україні. Національне антикорупційне бюро України.

Поняття катування, жорстокого та нелюдського або такого, що принижує гідність поводження.

Національні та міжнародні стандарти щодо свободи від катувань. Мінімальний рівень жорстокості згідно з Конвенцією проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Принципи законності ЄСПЛ. Рішення ЄСПЛ.

Тема № 11. Територіальна організація публічної влади у сучасних державах.

Поняття та сутність територіальної організації публічної влади. Основні риси територіальної організації публічної влади в унітарних державах. Особливості здійснення влади в автономних утвореннях. Основні риси територіальної організації публічної влади у федеративних державах. Системи здійснення публічної влади на місцях.

Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій в Україні. Функції та компетенція місцевих державних адміністрацій. Взаємодія місцевих державних адміністрацій з органами виконавчої влади вищого рівня та місцевим самоврядуванням в Україні.

Поняття місцевого самоврядування, його соціальне призначення і політична роль. Повноваження органів місцевого самоврядування. Загальні принципи місцевого самоврядування. Гарантії місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

Система та порядок формування органів місцевого самоврядування. Основи правового статусу представницьких органів місцевого самоврядування. Основи правового статусу виконавчих органів місцевого самоврядування.

Конституційно-правовий статус місцевих рад в Україні. Статус депутатів місцевих рад. Конституційно-правовий статус виконавчих органів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні.

4. Структура навчальної дисципліни

Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Контрольні роботи	Самостійна робота	
	Семестр № 1						
Тема № 1: Конституційне право як галузь права, наука, навчальна дисципліна.	6	2	2	-	-	4	Тематична контрольна робота
Тема № 2: Конституція як основний закон суспільства і держави.	6	2	2	-	-	2	
Тема № 3: Засади конституційного ладу сучасної держави.	7	2	2	-	-	3	
Тема № 4: Конституційні засади громадянського суспільства.	3	-	-	-	-	3	
Тема № 5: Основи конституційно-правового статусу особи у сучасних державах.	6	2	2	-	-	2	
Тема № 6: Гендерна рівність як основа демократичного суспільства.	3	-	-	-	-	3	
Тема № 7: Форми безпосередньої демократії.	5	2	-	-	-	3	
Тема № 8: Конституційно-правовий статус вищих органів державної влади у сучасних країнах.	7	2	2	-	-	3	
Тема № 9: Судові органи загальної та конституційної юрисдикції.	6	-	-	-	-	6	
Тема № 10: Правоохоронні органи сучасних держав.	5	-	2	-	-	3	
Тема № 11: Територіальна організація публічної влади у сучасних державах.	6	2	2	-	-	6	
Всього	60	16	14	-	-	30	Залік

4.2. Завдання на самостійну роботу з навчальної дисципліни.

Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта		Література:
Тема № 1. Конституційне право як галузь права, наука, навчальна дисципліна		
1. Місце та роль конституційного права у національних системах права. 2. Структура предмету галузі конституційного права. 3. Метод галузі конституційного права. 4. Генеральні інститути як елемент системи конституційного права. 5. Система конституційного права зарубіжних країн. 6. Особливості структури конституційно-правових норм. 7. Ознаки джерел конституційного права.		Основна: 1, 37, 42-45, 53, 57 Додаткова: 40, 41
Тема № 2. Конституція основний закон суспільства і держави		
1. Поняття і сутність конституції. 2. Предмет регулювання конституції. 3. Конституція як суспільна цінність і головне джерело конституційного права. 4. Форма і структура конституцій. 5. Політичні та конституційні реформи у провідних країнах світу на сучасному етапі. 6. Конституційний процес в Україні. 7. Основні напрями здійснення конституційної реформи в Україні.		Основна: 1, 21, 37, 42-45, 53, 57 Додаткова: 40, 41
Тема № 3. Засади конституційного ладу сучасної держави		
1. Закріплення конституційного ладу в законодавстві. 2. Ознаки і зміст конституційного ладу в Україні. 3. Конституційно-правові аспекти політичної системи. 4. Партійні системи зарубіжних країн. 5. Конституційно-правовий статус громадських формувань в Україні. 6. Конституційні засади економічної системи України. 7. Структурні елементи економічної системи у сучасних країнах. 8. Конституційні принципи соціальних відносин у зарубіжних країнах. 9. Закріплення в конституціях соціальних і духовних основ суспільного ладу. 10. Основні засади конституційного ладу України. 11. Гарантії захисту конституційного ладу України. 12. Суб'єкти охорони та захисту конституційного ладу України.		Основна: 1-4, 13, 36, 42-45, 46, 52, 53-55 Додаткова: 6, 13, 15, 17, 25, 37, 39
Тема № 4. Конституційні засади громадянського суспільства.		
1. Визначення сутності громадянського суспільства. 2. Структура та функції громадянського суспільства. 3. Взаємодія держави і політичних партій: проблеми удосконалення. 4. Релігійні організації і держава: організаційно-правова взаємодія.		Основна: 1, 4, 9, 11, 13, 21, 36, 37, 43-46, 53, 55, 59 Додаткова: 7, 26, 42

	5. Формування основ громадянського суспільства в Україні.	
	Тема № 5. Основи конституційно-правового статусу особи у сучасних державах	
	<ul style="list-style-type: none"> 1. Проблема прав людини в конституційно-правовій теорії та практиці. 2. Міжнародно-правові стандарти у галузі прав людини. 3. Права та свободи людини: співвідношення понять. 4. Особливості реалізації основних прав людини. 5. Підстави обмеження прав людини державою. Права людини під час воєнного стану. 6. Інституційні гарантії реалізації основних прав і свобод особи. 7. Спеціальні принципи громадянства. 8. Система органів, що беруть участь у вирішенні питань громадянства України, їх компетенція. 9. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні. 10. Правовий аналіз прав іноземців та біженців в Україні. 11. Підстави втрати статусу біженця в Україні. 	<p>Основна: 1, 5, 7, 10, 14, 22, 23, 32, 35-37, 40, 43-45, 48, 54, 59, 60</p> <p>Додаткова: 1, 8, 19, 21, 22, 31, 45</p>
	Тема № 6. Гендерна рівність як основа демократичного суспільства.	
	<ul style="list-style-type: none"> 1. Маскулінність, фемінність та андрогінність як складові гендерної ідентичності. 2. Гендерна асиметрія. 3. Сексизм як один із видів дискримінації. 4. Принцип гендерної рівності в органах внутрішніх справ України. 	<p>Основна: 1, 9, 11, 12, 14, 36, 37, 43-45</p> <p>Додаткова: 11, 14, 39</p>
	Тема № 7. Форми безпосередньої демократії	
	<ul style="list-style-type: none"> 1. Поняття та інститути безпосередньої демократії. 2. Джерела виборчого права. 3. Принципи виборчого процесу. 4. Активне і пасивне виборче прав: співвідношення понять. 5. Право вільно брати участь у виборах та обов'язковий вотум. 6. Абсентеїзм. 7. Види виборчих цензів. 8. Фінансування виборчої кампанії у сучасних країнах. 9. Організація і порядок проведення виборів у зарубіжних країнах. 10. Поняття, характеристика та риси мажоритарної виборчої системи. 11. Система пропорційного представництва політичних партій. 12. Виборча квота і «загороджувальний бар'єр» при застосуванні пропорційної виборчої системи. 13. Референдум як інститут безпосередньої демократії: досвід зарубіжних країн. 14. Порядок голосування на референдумі та визначення його результатів. 15. Нетипові (додаткові) форми безпосередньої демократії. 16. Виборчі системи, які використовуються в Україні. 17. Предмет всеукраїнського референдуму. 	<p>Основна: 1, 4, 6, 8, 34-37, 43-45, 51, 52-55</p> <p>Додаткова: 9, 16, 23, 28, 33, 34, 46</p>

	<p>Тема № 8. Конституційно-правовий статус вищих органів державної влади у сучасних країнах</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сучасні моделі систем державних органів: централізовано-сегментна, моноцефальна і монотеократична. 2. Поділ державної влади: сутність і зміст. 3. Законодавчі, виконавчі та судові органи. 4. Система стримувань і противаг у функціонуванні механізму держави. 5. Правове становище глави держави при різних формах правління. 6. Одноособовий і колегіальний глава держави в зарубіжних країнах. 7. Соціальне призначення і політична роль парламенту. 8. Правовий статус керівництва парламенту та його органів. 9. Порядок роботи парламенту: сесії й загальні парламентські процедури. Звичайні та надзвичайні сесії. 10. Законодавчий процес. Особливості розгляду законопроектів у двопалатних парламентах. 11. Лобізм. 12. Уряд як вищий орган в системі органів виконавчої влади. Соціальне призначення та політико-правова роль уряду. 14. Порядок формування уряду та його взаємовідносини з главою держави і парламентом за різних форм правління. 	<p>Основна: 1, 4, 13, 15, 16, 19, 20, 25, 26, 28, 29, 32, 33, 35-37, 43-45, 52-55</p> <p>Додаткова: 2, 15, 30, 35, 37, 43</p>
	<p>Тема № 9. Судові органи загальної та конституційної юрисдикції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття судової влади і правосуддя. Органи судової влади. 2. Принципи організації та діяльності судової системи. 3. «Гілки» судової влади. 4. Місцеві та апеляційні суди, вищий суд в системі судів загальної юрисдикції. 5. Спеціалізовані суди та вищі спеціалізовані суди. 6. Порядок призначення суддів та припинення їх повноважень. 7. Гарантії незалежності суддів. Юридична відповідальність суддів. 8. Конституційний контроль як функція судової влади. 9. Засади організації судової влади в Україні. 10. Конституційні принципи судочинства. Участь професійних суддів, народних засідателів та присяжних у здійсненні правосуддя. 11. Порядок утворення судів. 12. Конституційно-правовий статус суддів. 13. Поняття конституційного контролю та конституційного нагляду. 14. Види конституційного контролю в Україні. 15. Конституційне провадження, його форми і стадії. 16. Акти Конституційного Суду України. 	<p>Основна: 1, 4, 16, 20, 31, 43-45, 52-55</p> <p>Додаткова: 1, 4, 18, 24, 32, 37, 44</p>

	Тема № 10. Правоохоронні органи сучасних держав 1. Моделі правоохоронних органів у сучасних країнах. 2. Види правоохоронних органів. 3. Види поліції у зарубіжних країнах. 4. Правове регулювання організації та діяльності прокуратури в зарубіжних країнах. 5. Конституційно-правові засади організації та діяльності правоохоронних органів України. Система правоохоронних органів України.	Основна: 1, 4, 25, 35, 43-45, 52-55 Додаткова: 3, 5, 8, 28, 45
	Тема № 11. Територіальна організація публічної влади у сучасних державах	
	1. Місцеве управління та місцеве самоуправління: співвідношення понять. 2. Поняття та сутність територіальної організації публічної влади. 3. Системи здійснення публічної влади на місцях. 4. Місцеві державні адміністрації в системі органів виконавчої влади в Україні. 5. Структура місцевих державних адміністрацій. 6. Порядок призначення і звільнення з посади голів місцевих державних адміністрацій в Україні. 7. Система місцевого самоврядування в Україні. 8. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування. 9. Система та порядок формування органів місцевого самоврядування. 10. Основи правового статусу представницьких органів місцевого самоврядування в Україні. 11. Конституційно-правовий статус місцевих рад в Україні. 12. Статус депутатів місцевих рад.	Основна: 1, 17, 18, 27, 28, 35-37, 39-43, 45, 47, 50, 52-55 Додаткова: 10, 12, 13, 27, 29, 38

5. Індивідуальні навчально-дослідні завдання

5.1. Теми рефератів

1. Роль конституційного звичаю у регулюванні державно-правових відносин у зарубіжних країнах.
2. Релігійне право як джерело конституційного права.
3. Конституційний процес в Україні: історичний досвід, сучасний стан і перспективи.
4. Мова і стиль конституції.
5. Конституційно-правовий статус громадських формувань у зарубіжних країнах.
6. Держава як головний суб'єкт політичної системи.
7. Конституційно-правовий статус основних суб'єктів політичної системи України.
8. Розподіл влад у сучасній державі.
9. Взаємодія держави і політичних партій: проблеми удосконалення.
10. Релігійні організації і держава: організаційно-правова взаємодія.
11. Держава і об'єднання громадян.

12. Політичні партії як інститут громадянського суспільства.
13. Проблема соціально-економічних гарантій прав людини і громадянина в Україні.
14. Основні (конституційні) права та свободи іноземців та осіб без громадянства в Україні.
15. Відповідальність іноземців в Україні.
16. Правові наслідки оголошення воєнного стану в Україні.
17. Підстави та юридичні наслідки припинення статусу біженця.
18. МВС як спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань громадянства України.
19. Правовий статус української мови та мов національних меншин.
20. Адміністративно-територіальна реформа в Україні.
21. Загальна характеристика Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ».
22. Правовий статус Ради національної безпеки і оборони України.
23. Правовий статус монарха у Великій Британії.
24. Правовий статус монарха в Саудівській Аравії.
25. Конституційно-правовий статус народного депутата України.
26. Законодавчий процес та його основні етапи.
27. Сесія як основна форма роботи парламенту.
28. Правове становище парламенту в дуалістичних монархіях.
29. Уряд у системі вищих органів державної влади.
30. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
31. Загальна характеристика формування уряду (на прикладі окремих держав).
32. Правовий статус суддів Конституційного Суду України.
33. Особливості здійснення конституційного контролю в Україні.
34. Процедура визнання Конституційним Судом України актів неконституційними.
35. Централізована та децентралізована судова система.
36. Конституційно-правовий статус правоохоронних органів у зарубіжних країнах (на прикладі окремих держав).
37. Функції та повноваження поліції (міліції) у зарубіжних країнах.
38. Конституційно-правові засади організації та діяльності правоохоронних органів України.
39. Прокуратура у системі правоохоронних органів зарубіжних країн.
40. Форми безпосередньої демократії на місцевому рівні.
41. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування.
42. Форми й методи діяльності місцевого самоврядування.
43. Конституційно-правовий статус представницьких органів місцевого самоврядування, їх органів та посадових осіб.

5.2. Теми наукових робіт

1. Референдуми в Україні: проблеми теорії і практики.
2. Державний бюджет як основа фінансової самостійності держави.
3. Президент України: конституційно-правовий статус та організація роботи.
4. Забезпечення прав і свобод у процесі здійснення правоохоронної діяльності.
5. Право на інформацію.
6. Фінансова основа місцевого самоврядування у сучасних країнах.
7. Конституційно-правове забезпечення недоторканності приватного життя в Україні.
8. Конституційний контроль в країнах Європи.
9. Референдум як форма реалізації безпосередньої демократії (зарубіжний досвід).
10. Роль поліції у забезпеченні конституційних прав людини у зарубіжних країнах.
11. Роль політичних партій у формуванні органів влади зарубіжних країн.
12. Місце і роль конституції у сучасній державі: світовий досвід.

6. Методи навчання

Формування знань, вмінь та навичок забезпечується поєднанням лекційних та семінарських занять з виконанням індивідуальних завдань та завдань для самостійної підготовки.

Метою лекційного курсу «Основи правових знань. Конституційне право» є ознайомлення курсантів з основними поняттями, якими оперує наука конституційного права, розкриття положення вчення про конституцію та аналіз особливостей конституційного процесу як в Україні, так і зарубіжних країнах.

На семінарських заняттях з дисципліни використовуються методи навчання: коротке пояснення, аналізу, тренування курсантів для придбання ними навичок у правильному формулюванні складних юридичних понять і категорій.

Самостійна робота за кожною темою передбачає підготовку до аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських через вивчення навчальної літератури, що додається до навчальної програми дисципліни, матеріалів лекційного фонду); виконання практичних завдань протягом семестру; самостійне опрацювання тем навчальної дисципліни (конспектування тем лекцій та тем, винесених на самостійне опрацювання); написання рефератів, наукових доповідей; розробку навчальних тестових завдань; підготовку до усіх видів контролю (поточного та підсумкового).

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

Контрольні питання

1. Поняття, особливості та склад конституційно-правових відносини.
2. Предмет і метод конституційно-правового регулювання.
3. Джерела конституційного права.

4. Система конституційного права.
5. Поняття конституції як Основного Закону суспільства і держави.
6. Юридичні властивості конституцій.
7. Класифікація конституцій.
8. Функції конституцій.
9. Загальна характеристика чинної Конституції України.
10. Порядок прийняття Конституції України, внесення до неї змін і доповнень.
11. Конституційна реформа в Україні на сучасному етапі.
12. Поняття конституційного ладу та його співвідношення із суспільним ладом.
13. Засади конституційного ладу сучасних держав.
14. Поняття та зміст політичної системи держави.
15. Основні елементи політичної системи.
16. Конституційно-правовий статус партій.
17. Конституційне закріплення економічної системи держави.
18. Конституційне регулювання соціальних відносин у сучасній державі.
19. Конституційне регулювання духовно-культурних відносин у сучасному суспільстві.
20. Система принципів, що складають засади конституційного ладу України.
21. Поняття та загальні принципи правового статусу особи у сучасних країнах.
22. Елементи правового статусу особи.
23. Види правового статусу особи.
24. Основні (конституційні) права та свободи особи.
25. Основні (конституційні) обов'язки особи.
26. Гарантії реалізації основних прав і свобод людини. Відповідальність особи.
27. Поняття і принципи громадянства (підданства).
28. Поняття і принципи громадянства в Україні.
29. Набуття громадянства України.
30. Припинення громадянства України.
31. Поняття й види категорій осіб, що не є громадянами (підданими) держави.
32. Правовий статус іноземних громадян, біпатридів, апатридів в Україні.
33. Особливості правового статусу біженців в Україні.
34. Відповідальність іноземців в Україні.
35. Статус державної мови в Україні.
36. Поняття і основні форми безпосередньої демократії.
37. Поняття виборчого права в об'єктивному та суб'єктивному значенні.
38. Принципи виборчого права.
39. Поняття та стадії виборчого процесу.
40. Поняття та види виборчих систем.
41. Конституційні принципи виборчого права в Україні.

42. Загальна характеристика виборчого процесу в Україні.
43. Особливості виборчих систем, що застосовуються в Україні.
44. Поняття, види та значення референдуму.
45. Юридичні наслідки проведення референдумів.
46. Поняття, види і предмет референдумів в Україні.
47. Референдний процес в Україні.
48. Нетипові (додаткові) форми безпосередньої демократії.
49. Територіальний устрій України.
50. Принципи територіального устрою України.
51. Особливості правового статусу Автономної Республіки Крим на сучасному етапі.
52. Поняття та види глави держави. Порядок заміщення посади глави держави.
53. Функції та компетенція глави держави.
54. Припинення повноважень глави держави.
55. Конституційно-правовий статус Президента України.
56. Поняття та види парламентів.
57. Структура та способи формування парламентів.
58. Внутрішня організація парламенту (керівництво, комітети (комісії), партійні фракції).
59. Функції та компетенція парламенту.
60. Правовий статус депутатів парламенту.
61. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.
62. Особливості конституційно-правового статусу народних депутатів України.
63. Уряд в системі органів виконавчої влади.
64. Способи формування уряду.
65. Функції та компетенція уряду.
66. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
67. Поняття судової влади і правосуддя. Органи судової влади.
68. Принципи організації та діяльності судової системи.
69. Система судів загальної юрисдикції в Україні.
70. Основи правового статусу суддів.
71. Поняття конституційного контролю та нагляду. Види конституційного контролю.
72. Моделі конституційного контролю.
73. Конституційний Суд України: порядок формування, принципи діяльності.
74. Поняття та види правоохоронних органів.
75. Поліція (міліція): поняття та види. Функції та повноваження поліції (міліції) у зарубіжних країнах.
76. Прокуратура в системі правоохоронних органів зарубіжних країн.
77. Конституційно-правові засади організації та діяльності правоохоронних органів України.
78. Роль Національної поліції України в забезпеченні прав і свобод особи.

79. Правовий статус Національного антикорупційного бюро України.
80. Територіальної організації публічної влади: зміст та елементи.
81. Поняття місцевого самоврядування, його соціальне призначення і політична роль.
82. Система місцевого самоврядування в Україні.
83. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.
84. Система та порядок формування органів місцевого самоврядування.
85. Статус депутатів місцевих рад в Україні.
86. Конституційно-правовий статус виконавчих органів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні.

8. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти з навчальної дисципліни

Контрольні заходи включають у себе поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських, практичних, лабораторних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних та лабораторних занять і має за мету перевірку засвоєння знань, умінь і навичок курсантом (студентом, слухачем) з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботи виставляються в журнали обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів вищої освіти в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у вигляді, передбаченому в робочій програмі навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Результат навчальних занять за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок під час навчальних занять протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Результат самостійної роботи за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок з самостійної роботи, отриманих протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Курсант (студент, слухач), який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна} \\ \text{кількість балів} \\ \text{(перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних} \\ \text{занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за} \\ \text{семестр} \end{array} \right) / 2 * 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках курсантів (студентів, слухачів), залікових книжках. **Присутність курсантів (студентів, слухачів) на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо курсант (студент, слухач) не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку), з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності курсантів (студентів, слухачів), становить – **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

$$\begin{array}{l} \text{Підсумкові бали} \\ \text{навчальної} \\ \text{дисципліни} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Кількість балів за} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем} \end{array}$$

Курсант (студент, слухач), який під час складання підсумкового контролю отримав оцінку «незадовільно», складає підсумковий контроль (екзамен, залік) повторно. Повторне складання підсумкового контролю (екзамену, заліку) допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни, у тому числі один раз – викладачеві, а другий – комісії, що створюється навчально-науковими інститутами (факультетами). Незадовільні оцінки виставляються тільки в відомостях обліку успішності. Курсантам (студентам, слухачам), які отримали не більше як дві незадовільні оцінки (нижче ніж 60 балів) з навчальної дисципліни, можуть бути встановлені різні строки ліквідації академічної заборгованості, але не пізніше як за день до фактичного початку навчальних занять у наступному семестрі. Курсанти (студенти, слухачі), які не ліквідували академічну заборгованість у встановлений термін, відраховуються з Університету. Особи, які одержали більше двох незадовільних оцінок (нижче ніж 60 балів) за підсумковими результатами вивчення навчальних дисциплін з урахуванням підсумкового контролю, відраховуються з Університету.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі підсумкового контролю (екзамену чи заліку), то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

$$\begin{array}{l} \text{Підсумкові бали} \\ \text{навчальної} \\ \text{дисципліни} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Підсумкові} \\ \text{бали за} \\ \text{поточний} \\ \text{семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Підсумкові} \\ \text{бали за} \\ \text{попередній} \\ \text{семестр} \end{array} : 2$$

Критерії оцінювання навчальної дисципліни «Основи правових знань: Конституційне право» (денна форма навчання)		
Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 3 позитивних оцінок	Підготувати реферат, підготувати конспект за темами самостійної роботи	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома - трьома незначними помилками.
80-84			
75 – 79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань містять помилки , робота з трьома значними помилками.
65-69			
60-64		E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
40–59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки.
21-40			
1–20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки.

10. Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні ресурси в Інтернеті

10.1. Основна

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 38. Ст.502.
3. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 53. Ст.799.
4. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст.429.
5. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 р. № 3671-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
6. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
8. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26 січня 2021 р. № 1135-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>
9. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
10. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
11. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
12. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
13. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>
14. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5207-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>
15. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII (із змін.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
16. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
17. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

18. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
19. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>
20. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
21. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
22. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
23. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
24. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page1>
25. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 р. № 183/98-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр>
26. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
27. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-III (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
28. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 р. № 93-IV (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
29. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 р. № 2790-XII (в ред. Закону від 22 березня 2001 р. № 2328-III). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
30. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15 січня 1999 р. № 401-XIV (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/401-14>
31. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
32. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>
33. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
34. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30 червня 2004 р. № 1932-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15/page2>
35. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

Підручники та навчальні посібники:

36. Боняк В. О., Завгородній В. А., Самотуга А. В., Філяніна Л. А. Конституційне право України: навч. посібн. 2-е вид., перероб. і доп. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 293 с.
37. Гапотій В. Д., Слишик О. А. Основи права: підручник. 2-ге вид. із змінами та доп. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2019. 882 с
38. Державне будівництво і місцеве самоврядування: посіб. для підгот. до іспиту. Харків: Право, 2019. 211 с.
39. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 319 с.
40. Закоморна К. О. Посібник для підготовки до іспиту з державного (конституційного) права зарубіжних країн. Харків: Право, 2019. 246 с.
41. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.
42. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.
43. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
44. Конституційні засади сучасного державотворення: навч. посіб. у питаннях і відповідях. Харків: Право, 2017. 303 с.
45. Любченко П. М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 510 с.
46. Міхальов В. О. Права людини в Україні: навч.-метод. посібн. Видавн. дім «Гельветика», 2020. 122 с.
47. Молдован В. В., Чулінда Л. І. Правознавство: навч. посіб. Київ: ЦУП, 2020. 184 с.
48. Муніципальне право України: навч. посібн. для підготовки до іспитів / під ред. Тетарчук І. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 206 с.
49. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 259 с.
50. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
51. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 461 с.
52. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 461 с.
53. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини : навч. посібн. Київ, 2018. Вид-во «ФОП Гелембовська О.О.». 168 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_1_copy-1.pdf

10.2. Додаткова:

1. Бабак М. А. Індивідуалістичні форми захисту прав та свобод людини Конституційним Судом України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 1. С. 18-21. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2017/5.pdf.

2. Бакумов О. С. Відповідальність Парламенту України в системі юридичної відповідальності держави: конституційно-правовий аналіз. *Право України*. 2019. № 6. С. 198–217.
3. Бакумов О. С. Інституціалізація правоохоронної функції держави як напрям підвищення відповідальності держави перед людиною та суспільством в умовах сучасної України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 5, т. 1. С. 45–52. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2019/5/tom_1/7.pdf
4. Бакумов О. С. Проблематика юридичної відповідальності держави в позиціях Конституційного Суду України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2, т. 1. С. 3–11. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.1>.
5. Берестова І. Конституційний Суд України в системі юрисдикційних органів: загальні положення. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 154-159. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/9/29.pdf>.
6. Берченко Г. В. Декомунізація в Україні: конституційно-правові аспекти. *Форум права*. 2017. № 4. С. 13-23. URL: http://nbuv.gov.ua/u/jrn/fp_index.htm_2017_4_4.
7. Бондаренко Н. О. Громадянське суспільство в Україні: історикоправові аспекти становлення та розвитку. *Форум права*. 2017. № 5. С. 57-63. URL: <https://forumprava.pp.ua/files/057-063-2017-5-----9-.pdf>.
8. Боняк В. О. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності: навчальний посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 224 с.
9. Вітюк Д. Л., Павлюх О. А. Вибори як форма безпосередньої демократії: теоретико-правовий аспект. *Альманах права*. 2019. Вип. 10. С. 115-121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ap_2019_10_25.
10. Волошина Я. Місцеве самоврядування: теорії походження та їх реалізація. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 3. С. 117-122. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/3/23.pdf>.
11. Воронько Л. О. Гендерна політика в системі державної служби: поняття і сутність. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12VLOSPS.pdf>.
12. Гайдар М. Є. Принципи місцевого самоврядування в аспекті процесу об'єднання територіальних громад в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 4 (29), т. 2. С. 8-13. URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/426>.
13. Гамбург І., Гамбург С. Закріплення моделі політико-територіального устрою в конституціях держав: плюралізм підходів і досвід для України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 365-370. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/4/64.pdf>.
14. Гербут Н. Гендерне квотування як основний механізм забезпечення паритетного представництва жінок у виборчих органах влади. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 6 (56). С. 197-207. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/gerbut_genderne.pdf.

15. Гончар В. Становлення парламентаризму: досвід Великобританії для України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3 (34). С. 12-16.
16. Гудзь Л., Гудзь Т. Принцип загального виборчого права: міжнародні стандарти та перспективи законодавчої реалізації в Україні. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2020. С. 30-39. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/16370/>.
17. Гудзь Т. І. Форми посягання на конституційний лад України // Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє: тези доп. міжнарод. наук.-практ. конф. (Харків, 22 лист. 2019 р.). Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС. С. 132-133.
18. Гузій А. А. Конституційний контроль в зарубіжних країнах. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Юридичні науки*. 2018. № 8 (48), т. 2. С. 12-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_8%282%29__4.
19. Дракохруст Т. В. Особливості правової регламентації законодавства України у сфері захисту прав іноземців та осіб без громадянства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 1. С. 190-193. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2017/50.pdf.
20. Дробуш І. В., Кутинець В. В. Проблеми набуття громадянства України. *Молодий вчений*. 2017. № 5.1 (45.1). С. 35-38.
21. Дрьомов С. В. Інститут громадянства як регулятор впливу на стан забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2017. 52 с. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Institut_Gromadyanstva_Print_Bleed=3mm-b18af.pdf.
22. Загоруй І. С. Про класифікацію (групування) соціально-економічних прав: спроба критичного аналізу інтерпретації поколінь прав людини. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2018. Вип. 3 (83). С. 164–173. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/download/90/87/>.
23. Закірова С. Референдум як інструмент прямої демократії: міжнародний досвід і корисні уроки для України. *Громадська думка про правотворення*. 2019. № 10 (175). С. 4-13. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2019/10.pdf>.
24. Івановська А. М. Розмежування судового та конституційного контролю: теоретико-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 234-237. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/58.pdf.
25. Ільницький М. С. Становлення конституційного ладу в Україні. *Право.ua*. 2017. № 3. С. 10-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2017_3_4.
26. Кардаш А. В. Інформація про особу та персональні дані: окремі аспекти співвідношення. *Форум права*. 2017. № 4. С. 87-92. URL: http://nbuv.gov.ua/ujrn/fp_index.htm_2017_4_15.
27. Касяненко Є. В. Теоретико-правова характеристика трансформації статусу місцевих державних адміністрацій в умовах децентралізації влади. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 6. С. 20-23. URL: <http://er.dduvs.in.ua/xmlui/handle/123456789/3703>.

28. Коломієць Ю. М., Гудзь Л. В. Правопорушення на виборах в Україні та шляхи їх подолання. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2019. № 6 (46). С. 51-54.
29. Костицький В. Місцеве самоврядування як окрема гілка публічної влади. *Вісник АПСВТ*. 2018. № 1. С. 48-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2018_1_10.
30. Ленігевич Б. В. Взаємодія інституту президентства та органів державної влади. *Державноуправлінські студії*. 2017. № 1. С. 1-4.
31. Лушпієнко Ю. Конституційно-правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 188-193. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/2/37.pdf>.
32. Мартинюк Р. Органи конституційної юрисдикції в системі вищих органів держави. *Публічне право*. 2017. № 1 (25). С. 83-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2017_1_13.
33. Михайлов М. Класифікація типових та нетипових форм безпосередньої демократії. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 10. С. 127-131. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/27.pdf>.
34. Нестерович В. Ф. Зміст та структура суб'єктивного виборчого права в Україні. *Вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спец. вип. № 3. С. 163-169.
35. Олійник В. С., Олійник В. В., Шумний А. О., Чабанюк Д. Ю. Проблеми конституційно-правового забезпечення недоторканності народних депутатів: зарубіжний досвід та українські реалії. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 17-28. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/4_2019/5.pdf.
36. Совгиря О. Предмет конституційного права України: аксіологічна складова на сучасному етапі. *Український часопис конституційного права*. 2017. № 1. С. 41-46.
37. Супрун В. Зарубіжний досвід організації взаємодії органів законодавчої і виконавчої влади. 2017. С. 121-125. URL: <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2664>.
38. Трачук П. А. Місцеве самоврядування у системі публічної влади України. *Закарпатські правові читання*. 2017. Т. 1. С. 176-180.
39. Фаловська І. М., Бисага Ю. М., Бисага Ю. Ю., Коцкулич В. В. Конституційний принцип рівності: правозастосовчі аспекти: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 204 с.
40. Федоренко В. Л. Система конституційного права: поняття та генезис. *Право і суспільство*. 2020. № 4. С. 35-46. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/4_2020/8.pdf.
41. Федоренко В. Л. Конституція та конституціоналізм: сутність, сенси і взаємозумовленість. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2 (86). С. 78-94. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/186>.
42. Формування та становлення громадянського суспільства в Україні: монографія / В. І. Цимбалюк, В. І. Гришко, І. В. Міщук та ін. Одеса:

КУПРІЄНКО СВ, 2019. 158 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/17306/1/Монографія%20Громад-вар2%20%282%29.pdf>.

43.Цимбалістий Т. Інститут імпідменту в системі конституційно-правової відповідальності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. № 2. С. 51-55. URL: <http://appj.tneu.edu.ua/index.php/appj/article/view/138>.

44.Шапенко Л. О., Райчук М. В. Принципи правового забезпечення судової влади в умовах євроінтеграції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 5 (34). С. 24-30. URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/640>.

45.Швець Д. В. Захист прав і свобод людини та громадянина – пріоритет діяльності Національної поліції України // Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. круглого столу (Харків, 27 жовт. 2017 р.) / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС. С. 13-15. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2129>.

46.Шутова О. С., Овсієнко К. С. Інститут референдуму в демократичних державах: позитивні і негативні аспекти. *Правова позиція*. 2020. № 3 (28). URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rvfd2NTTFaoJ:legalposition.umsf.in.ua/archive/2020/3/14.pdf+&cd=6&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>.

10.3. Інформаційні ресурси

1. <http://portal.rada.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.ac-rada.gov.ua> – офіційний сайт Рахункової палати України.
3. <http://www.ccu.gov.ua> – офіційний сайт Конституційного Суду України.
4. <http://www.kmu.gov.ua/control/> – єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.
5. <http://www.ombudsman.kiev.ua> – офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України.
6. <http://www.president.gov.ua/> – офіційне інтернет-представництво Президента України.
7. <http://www.rainbow.gov.ua> – офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України.